

פרשת ויקהל

אותם, אלא לשון שלילה, וכך היה לו לומר:
זה הדבר אשר צוה ה' ותו לא:

ונראה שרמז הכתוב - בשנותו את טעמו - מה שאמרו רז"ל (שבת צו:) שכל מלאכות האסורות בשבת - ממשפך ילפינן להו, "הם חרשו וכו' [אף אתם לא תחרשו], הם זרעו וכו' הם הורידו קרשים" וכו'. וכל מלאכה שאסורה בשבת, שואלים עליה בגמרא היכן היתה במשכן. יעני שם. זהו שרמז כאן אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם במשכן, ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון מאותן הדברים. [ולפירושו זה אתי שפיר שלא הקדים מצות השבת למצות המשכן, אלא מעיקרא נמי במשכן מישתעי].

ודרך רמז יאמר: אלה עם ג' אותיות [של תיבת אלה] - בגימטריא ט"ל [מלאכות]. ועוד יש לפרש שה"א בחילוף אהה"ע [הוא] ח', [יוצא] א"ל [שהוא] בגימטריא ט"ל. ודומה לזה מצאתי בספר אמרי בינה (פרק מ"ה) משם הירושלמי (פ"ז ה"ב) אלה המצות רמז לט"ל מלאכות פאלו נכתב א"ל בחי'ת. עד כאן לשוננו. והאריך מאד שדרשו חכמים כן בכמה מקומות.

[ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת (לה א ב)]. מהיות פונת משה רבינו ע"ה לטהר את ישראל מעון העגל על ידי מעשה המשכן, לזה ראה לבו חכמה ודעת לתקן תחלה את אשר ענתו. תחלת-דבר: ויקהל העם על אהרן (לעיל לב א), ובאותו דבר שקלקלו - בו עצמו רצה לתקנם פלם, והקהילם פלם קהלה [כדכתיב כאן ויקהל משה את כל עדת בני ישראל]- לכפר על קהילה:

ואולם ראוי לתת לב לקדימת מצות השבת. ולפי דרך רז"ל (מכילתא ורש"י על פסוק ששת ימים) [הרי] שבא לומר שאין מלאכת המשכן דוחה שבת. ואך יש לדקדק אומרו אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, שאם פון על השבת - היה לו לומר "זה הדבר" כמו שאמר בסמוך לענין מלאכת המשכן. ותו, דבמצות שבת שהזכיר כאן - אין נופל כאן לשון עשיה' [כמ"ש לעשות

שליח, ועיניו לא תראה ברע אשר ימצא את ממונו. לזה אמר קחו מאתכם - מן הנמצא ברשותכם, כל נדיב לבו יביאה - בעצמו ולא על ידי שליח. ואמרו את תרומת ה' אחר שאמר תרומה לה', היא הערה להם לבל תרע עינם במה שהם נותנים, לזה אמר להם שהתרומה הזאת שהם לוקחים מאתם - להי היא. והוא מאמר התנא (אבות פ"ג מ"ז) תן לו משלו, לזה קראה תרומת ה', כלומר שלו היא, והוא הרימה תחלה ונותנה להם, ואינה מקסרת כי אם הבאה.

ועוד יש לפרש קחו מאתכם על פי מה שפירש הרע"ב במשנת "תן לו משלו שאתה ושלך שלו" (אבות פ"ג מ"ז), דפתח בממון וסיים בגוף, לזה פירש ז"ל דהכי קאמר: לא תמנע מלהתעסק בחפצי שמים בין בגופך בין בממונדך - שאתה ושלך שלו, לזה אמר קחו מאתכם ומעצמכם ומפחכם תרומה לה'. ואחר כך אמר כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' שהיא תרומת המשכן, וכל קפידת התורה על נדיב לב - הוא כמו שכתבנו למעלה כי היה צריך לעשות שני משכנים, אחד למעלה - ממחשבתם הטובה ומנדבת לבם, ואחד גשמי - מהנדבה ממש. ועם זה נוכל ליישב כפל התרומות שזכרו בפסוק זה, אחת למשכן העליון ואחת למשכן התחתון:

ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה. ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד ולכל עבדתו ולבגדי הקדש. ויבאו האנשים

ואך אמרו אחר כך (לה א) לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, כבר נחלקו רז"ל (יבמות א) בביאורו כמו שזכר רש"י ז"ל. ועוד נראה [לפרשן] עם דברי רז"ל (מכילתא ורש"י על פסוק זה) שצווי השבת כאן [הוא] להודיע שאין מלאכת [עשית] המשכן דוחה שבת, נוכל לומר שחשש הכתוב פן יעלה על הדעת לומר שכשם שאין מלאכת [בנין] המשכן דוחה שבת, כך אין העבודה [של הקרבת הקרבנות וכו'] דוחה שבת. לזה אמר: עם היות שאין לומר כך, אך בהבערה - בכל מושבותיכם הוא דאסור, אך במושב ה' שרי.

ודרך רמזו להרחיק אש המחלוקת בשבת, יען כי הוא מוכן לכך ח"ו מחמת הבטלה, וכמעשה של אותם בני אדם דכל בי שמישי הוו מינצו בהדי הדדי עד שעשה להם שלום רבי מאיר כמובא בגמרא (גיטין נב):

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת (לה ה). יש לדקדק: א' אמרו "מאתכם" יתרה. גם אמרו "יביאה", ופשיטא שאחר שאינה חובה - הוא יביאה. גם אמרו "את תרומת ה'" הוא יתר ואין לו שחר, ופשוטו כמו "כרמי שלי" (שה"ש א ו). ביאור אחר ביאור. הביאור: הנה יש אדם שכאשר יוכרח להתנדב לשום דבר-מה, יהיה קשה בעיניו להביא מהמוכן, אך יראה חובות שיש לו על אחרים ומהם יתנדב. גם יש שמרוע עיניו - אף אם יתן - יתן על ידי

שהחכם - מתגדל בלבו, והמה באו להתעמק במלאכת המשכן, וכל אשר נדבה רוחו אותו וגוי הביאו את תרומת ה'. ועוד אפשר שרמזו בזה [שאמר כל איש אשר נשאו לבו, לרבות] שגם החכמים עושי המלאכה לא כבשו ידם מלתת למלאכת המשכן מאחר שמתעסקים במלאכה, רק גם הם הביאו את תרומת ה'.

ואומרו למלאכת אוהל מועד וגו', גלה לנו שהחכמים המתנדבים - חכמתא יתירתא אשתכחת בהו, והיא - מאי דתני במתניתין במסכת שקלים (פ"ג מ"א) "של בית רבן גמליאל נכנס וישקלו בין אצבעותיו וזורקו לפני התורם, והתורם מתכוין ודוחפו אל הקפה", ופירשו דהיינו מעמא - כדי שלא תהיה תרומתו שיירי הלשכה, אבל יקריבו ממנה קרבנות. וזהו הביאו את תרומת ה' למלאכת וגו', שהשתדל שתהיה נדבתם נעשית למלאכת אוהל מועד, ולא תהיה מותר [וישיירי הלשכה]. וחכמה יתרה עוד עשו, שהביאו נדבה לכל דבר ודבר לאהל מועד שהם הקרשים, ולכל עבודתו שהם המנורה וכו' ולבגדי הקדש. באופן שחלקו נדבתם לכל דברים הצריכים, כדי שיהיה להם זכות על זכות:

ויבאו האנשים על הנשים וגו' (לה כב). יש לדקדק אומרו על הנשים ולא אמר לשון צח "עם הנשים". ודרך רמז יאמר, שלחיות שממעשה העגל היו כמנדים, כמו שאמר הכתוב (לעיל לג ד) "וישמע העם את הדבר הרע הזה ויתאבלו ולא שתו איש עדין עליו" [וכן פירש רש"י ביבמות (עב). שזנופין

על הנשים כל נדיב לב הביאו תח ונזם וטבעת וכומז כל קלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה'. וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ונשש ועזים ועדת אילים מאדמים ועדת תחשים הביאו (לה כ-כג). "ויצאו" וגו', יש לדקדק בזה מאי קא משמע לן שיצאו. גם אומרו (פסוק כא) ויבאו כל איש אשר נשאו לבו, מהו פירוש "נשאו לבו". גם אומרו הביאו את תרומת ה' למלאכת אוהל מועד וגו' ולבגדי וגו', שהוא כולו יתר, שבסמוך אמר ויבאו האנשים וגו' כל כלי זהב וגו' תכלת וגו':

הביאור: אומרו ויצאו - להודיענו זריזותם בנדבת המשכן, שקימו בעצמם "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'" (משלי כא ל), שלא חלקו באותה שעה כבוד למשה רבינו ע"ה ליטול רשות ממנו בדרך היוצאים מלפני הגדולים (עיי' מ"ק ט). רק ויצאו מעצמם [לרוץ ולהביא נדבת המשכן]. גם לא נשאר לפניו מהם גם אחד, והניחוחו [למשה] לבדו, מה שאינו מהלכות דרך ארץ כלל. וזהו כל עדת בני ישראל יצאו מלפני משה בלי נטילת רשות, וכל זה למהר עצמם להביא נדבה, וכל אחד חושש שמא יקדמו אחר.

ואמר ויבאו כל איש אשר נשאו לבו, על דרך "מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו" (משלי יח טו). וזהו נשאו לבו וגו' שלבו גדלו ורוממו על ידי המתן. ועוד יש לפרש אשר נשאו לבו, המה החכמים שמתגדלים על ידי לבם, כמו שאמר הכתוב (לה כו) וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה,

היו ממעשה העגל], וקיימא לן [ויד' סימן שלד
ושפג] שהמנוחה והאבל אסורים בתשמיש
המיטה, אמר שעתה שנתרצה להם הקב"ה
ועשה משכנו בתוכם - אז ויבואו האנשים
על הנשים⁴⁴⁹.

גם ירמוז [אומרו על הנשים] - על הרהורי
הנשים, שכאשר עשו העגל - היו מהרהרים
בלבם לפשוט ידיהם בזנות, כמו שאמרו
בגמרא (פנהדרין סג) "לא עבדו ישראל עבודה
זרה אלא להתיר להם הזנות בפרהסיא",
ולזה הביאו חזק ונזם ומבעת וכומז כמו
שנאמר במלחמת מדין, שהביאו תכשיטין
אלו לכפר על הרהור, כדאיתא בגמרא (שבת
סד) "אם מידי עברה יצאו, מידי הרהור לא
יצאו". [ולזה אמר ויבואו האנשים להביא
תכשיטיהם וכו' לבנות המשכן, כדי לכפר
על הרהורי הנשים שהיו בחטא העגל]:

ועוד יש לפרש ויבואו האנשים - בשביל
הנשים, [כמו ויצו עליו פרעה אנשים (בראשית
יב, כ) שפירושו בשבילן] שמלבד נדבתם
- הביאו נדבה על הנשים, כלי נשים גם-
כן. גם יש לפרש על הנשים כפירש"י ז"ל
[עם הנשים], ובכל מקום לשון עם [רוצה
לומר 'טפלים' ונגררים, וכאן גם כן רוצה
לומר] שהאנשים טפלים לנשים, והוא - יען
שהנשים לא פרקו נזמיהם לעגל, לזה יש
להם יד ושם בנתינה זו יותר מן האנשים,
יען כי האנשים - גנו אותם חז"ל במדרש
(ש"ר פרק מח), שאמרו: "אינך יכול לעמוד
על אופיה של אמה זו, נתבעו לעגל ונתנו,
למשכן ונתנו". ולזה - הנשים באו ביד רמה,
והאנשים טפלים אליהם. ולזה לא אמר
טפלות זה של האנשים לגבי הנשים כי אם
בנדבת תכשיטי זהב, שהיא המזכרת להם
הנתינה שנתנו לעגל.

449. (אמר המהדיר [למהדורה ראשונה משנת
התר"ס]: זה היפך ש"ס ערוך דמו"ק טו: [דאיתא
התם: אמר רב יוסף תא שמע כל אותן שנים שהיו
ישראל במדבר - מנודין היו ושמשו ממותיהן.
אמר ליה אביו ודילמא מנודה לשמים שאני דקיל
וכו', ספוקי מספקא ליה. וכתבו התוס' דפשיטא
ליה לתלמודא שהיו משמשי, שהרי היו פרים
ורבים. הרי שגם קודם שנבנה המשכן שמשו
ממותיהם]. וצ"ע).

ונלע"ד ליישב: דמהא דיבמות (עב) הוינן דלאו
דוקא מנודין היו, אלא נזופין, וכמנודין בעלמא,
וכנרסת רבינו הננאל במו"ק שם, ואם כן אפשר
שוז גם כננת הברייתא שהביא רב יוסף, ולפי
זה אתי שפיר ששמשו, אך זה היה לצורך פריה
ורביה דוקא (כמ"ש בתוס' שמשם ראייה ששמשו),
אך עדיין היה לבם נוקפם מלקים מצות עונה, ודנו
עצמם כהא דשני רעבון שמותר לחשוכי בנים,

כלומר למי שלא קיים פו"ר (או"ח רמ"ב). והיינו
נמי דאהני להו שלא יחשבו בניהם ובנותיהם
אשר הולידו במדבר ככני נידוי, שעליהם נאמר
וברותי מכס וכו', כמ"ש בש"ע או"ח (סי' רמ סעיף
ג), דכיון ששרתה שכינה ביניהם בהקמת המשכן,
הוקלש הנידוי, ומעתה גם יחידי סגולה לא נרתעו
מלשמש. ולזה דדקדק הר"ב זלה"ה לומר שהיו
"כמנודין", שלפירוש זה - גם אומרים בש"ס שהיו
מנודין, יתפרש שהיו כמנודין (ועי' זוהר משפטים
קכב. כמראה אדם ולא מראה אדם וכו' כתפוח
וכו'), וכבר כתבנו שרבינו חננאל גרם "כמנודין".
ומעתה יאירו דברי רבינו זלה"ה, שעד להקמת
המשכן - היה לבם נוקפם או עכ"פ ליחידי
הסגולה, ולאחר ששרתה שכינה בהקמת המשכן
- שוב ויבואו האנשים על הנשים, ולא היה לבם
נוקפם כאמור. הדב"ר יצ"א.

450. עי' מלכים-ב, (ו, כה): "ויהי רעב גדול בשמרון

איתקן" (וזהר בא לוי), ואם יהיו הגדולים נזכרים לטוב - כָּלֵם יהיו נזכרים לטוב, ולזה הביאו האבנים שנזכרו בהם שמות השבט ככלל:

ובגמרא מסכת יומא (ע"ה) אמרינן: **"יהם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר", מאי "בבוקר בבוקר"? מדבַר שירד להם בבוקר, מלמד שירד להם עם המן אבנים טובות ומרגליות. "יהנשיאים הביאו": תנא נשיאים ממש, [פירושו: עננים], וכן הוא אומר (משלי כה יד) "נשיאים רוח וגשם אין".**

עכ"ל. וקודם נאמר דמה שאמרו בגמרא שירד להם בבוקר - אינו מדוקדק, דלאו בבוקר ירד אלא בלילה, דכתיב (במדבר יא ט) "וברדת הטל על המחנה לילה ירד המן עליו", והלקיטה היא שהיתה בבוקר, כמו שנאמר (שמות טו כא) "וילקטו אותו בבוקר". אך להיות שלא היה מניע להם לידם עד אור הבוקר, קרי ליה "ירד בבוקר", וכן נראה בהדיא מדברי רש"י ז"ל, ודלא כמו שכתב הר"י פינמו זלה"ה בעין יעקב:

אך צריך להתבונן במאמר זה, וכבר דקדק בו מהראנ"ח זלה"ה בפרשת וישב (דף כ"ע"ד) וזה לשונו: המאמר הזה קורא בגרון: **"דְרָשׁוּנִי וְחַיּוּ",** וכל שכן כמה שהוסיפו במדרש לומר שהיו הנשיאים מביאים אבנים, שאחר שהיו יורדים על פני הַצּוֹת הפקר - כל העם מקצה שוים בהם, ולמה יחסו זה אל הגדולים לבד פְּאֵלוֹ לא ירדו אלא להם לבד. והרב ז"ל - להרחיקו הַזְרוּת בדברי רו"ל - פירש שפָּנְתָם: שעל ידי שהיה הָמָן מוכן ומזומן - לא יצטרכו לְפֹזֵר הממון בעד אכלם, ונשארו שמורים להם חפציהם

ועוד יש לפרש שאמרו **ויבואו האנשים על הנשים,** להיות דקיימא לן (י"ד סימן רמח סע"ף ד) שאין מקבלים מן הנשים הנותנות לצדקה כי אם דבר מועט ולא דבר מְרַבָּה, ולזה, הנשים - בהביאם כלים יקרים - הששו שמא לא יקבלו מידם, ולזה הביאו בעליהן עמהם לומר כי ברשותם הביאו. [ויתבאר: ויבואו האנשים על דבר תרומת הנשים, להסכים לתרומתן].

וְהַנְּשִׂאִים הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֵּׁהָם וְאֶת אַבְנֵי הַמְּלֵאִים לְאֶפֶוד וְלַחֹשֶׁן (לה נו). צריך להבין עכוב הנשיאים ואיך נתרשלו בנדבת המשכן, וחז"ל (מ"ד פרק יב פסקא יט ורש"י על פסוק זה) גָּנְזוּ אוֹתָם, ואמרו שעל כן נכתבה חסרה, "נשאים" כתיב, ועל כן הקדימו בחנוכת המזבח. ומכל מקום יש להליץ בעדם, כי הנשיאים - מהיותם חפצים צדק ישראל פָּלַם ליטחר מעון העגל - משכו ידיהם מנדבת המשכן, כי המון ישראל רב מאד שש מאות אלף רגלי הם ובניהם ונשיהם, ובכל נדבת המשכן לא יגיע לכל אחד מישראל כי אם דבר מועט, ואם נתנו הנשיאים - לא יתנו כי אם מתנה מְרַבָּה, וישארו רוב ישראל חסרים מנדבת המשכן, ולא כן רצונו יתעלה כי יחפוץ שיוכו כָּלֵם. ואחר כל זה - לכי דייקת - תמצא שהם התנדבו יותר מן הגדול שבישראל, כי סך עצום הוא אבני השוחם ואבני המלואים ליי"ב אנשים לפי ערך נדבת כל המשכן להמון ישראל כָּלֵם. אמנם הם בחרו להביא אבני השוחם וכו', יען כי הנשיא הוא כללות כל השבט, "ואי רישא איתקן" - כולי עלמא

ואבנים טובות שהיו להם, ומעולם לא ירדו להם [אבנים טובות עם המן]. עֵינֵי שָׁם.

ודבריו ז"ל מתוקים, אך לכשנחפש אחר האמת - **אי אפשר לפרש כן**, כי אם פְּנַת הכתוב כן, יקשה: מה חֵדֵשׁ לנו הכתוב בזה [באומרו 'בבוקר בבוקר' וכמ"ש ביומא שם] אחר שזה מִתְחַיֵּב מירידת המן, וכבר ידענו כי המן היו אוכלים, פשיטא כי הפציהם שמורים ולא ימכרו הפציהם. ומה גם שאין זה כל כך מִתְחַיֵּב מהמן, כי הן רבים עתה אוכלים למעֵדָנִים בהוצאה מִרְפָּה ופזור רב, ובתיחם מלאים כל טוב מכל אבני-יקר, אודם פטדה וברקת. וגם, זה כמשלוש חדשים משיצאו ממצרים - אפילו היה להם קָרֶעֶב שומרון⁴⁵⁰ - עָדֵן לא ימכרו הפציהם באוכל וכו'.

אך לְקוֹצֵר דַּעְתִּי, לא זהו המקום שנשתדל בהרחקת הזרות בדבריהם ז"ל, אחר שירידת המן בכללה הוא דבר זר עד מאד, והעידה תורתנו השלמה מה שהיה, עד שצוה (לעיל טו לג) להניח ממנו צנצנת אחת להודיע לדורות. ולדעתי [נראה] שעקר הנחת הצנצנת - להקהות שְׂנֵי הפילוסופים הזרים אשר יכחישו דברי התורה, לא למאמינים דברי התורה. ואחר שנתאמת לנו ענין המן, איננו רחוק גם ענין האבנים הטובות ומרגליות, דמאן דעביד הא עביד הא, וכאשר יעידו לנו אלף עדים שעניניהם

ראו שירדה תיבה [של חטים] מן השמים, לא נרחיק דברי עד אחד האומר שהיו בתוך החטים אבנים טובות:

ומה שהקשה ז"ל למה יחסו זה אל הגדולים לבד, הנה מדברי מהרשי"א ז"ל בחדושי אגדות (ביומא שם) נראה שסובר שרז"ל מפרשים "נשיאים" ממש, דהיינו עננים, ולא הביאו הנשיאים כלום, שכן כתב שהכרח רז"ל לפירוש זה משום שהוקשה להם דְלִמָּה נתעצלו הנשיאים כאן, ובחנוכת המזבח הקדימו. לכן פירש נשיאים "עננים". עד כאן דבריו. ולדבריו, כל העם מְקַצֵּה הביאום, ופליגי על המדרש שהביא רש"י ז"ל שנתעצלו הנשיאים.

ודעתי הקצרה לא נתפסה בדבריו ז"ל ואדרבה נפלאתי עליו ז"ל, איך נאמין שרז"ל יניחו פשט הכתוב לגמרי ויכחישו המפרסם בכתוב, ואיך יקבל בעל שכל שיאמר הכתוב "והעננים הביאו את אבני השוהם", בְּאֵלֹו גם העננים מהמתנדבים, ואיך יאמר אחריו "זאת הבושם ואת השמן", חלילה לרז"ל מזה וכיוצא בו. ובודאי זה אינו, אלא שרמז הכתוב בלשונו על העננים, ולעולם הנשיאים הביאום.

ומהר"י פינמו ז"ל (בחדושי אגדות שבנין יעקב יומא עה) כתב שהנשיאים מצאום עם המן בפתח בתיחם. ואינו יודע למה הנשיאים דוקא ימצאו. גם זו שהמן היה יורד בפתח

והנה צרים עליה עד היות ראש המור בשמנים קספ ורבע הקב חריונים פחמשה קספ".

451. היינו בשפע.

452. (ירמיה ג יד) שובו בני ישראל שוכבים נאם ה' פי אנכי

פ"א מ"ו) "השוקל על ידי עני". וזהו התכת הכתוב: **כֹּל אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לָבָם אוֹתָם וְגוֹי, פִּירוּשׁ: נָדַב לָבָם וְאִין לֹאֵל יָדָם, הַבִּיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲדָם נִדְבָה לָהֶן, בְּאוֹפֵן שִׁקְלָם יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק בַּנִּדְבָת הַמִּשְׁכָּן. וְכִבְר גַּם מִשָּׁה רִבִּינו ע"ה רְמוֹ לָהֶם זֶה בְּאוֹמְרוֹ מֵאֵת כֹּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ וְגוֹי, וְהוּא יִתֵּר, וְלַעֲיֵל פִּירְשָׁנוּ. וְכִפִּי דִרְכָנוּ נֹאמֵר: מֵאֵת כֹּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוּ וְאִין לוֹ מַה לִּיתָן, תִּקְחוּ אֵת תְּרוֹמָתִי. וְאִין זֶה כִּי אִם בְּאֻמְצָעוֹת יִשְׂרָאֵל לִיתָן בַּעֲדָם⁴⁵⁴.**

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָּאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן אוֹדִי בֶן חוֹר לְמִטָּה יְהוּדָה (וַהֲ). קִצַּת קִשָּׁה, מַה הוֹצֵרְךָ מִשָּׁה רִבִּינו ע"ה לֹמֵר לִישְׂרָאֵל זֶה. גַּם אוֹמְרו "בְּשֵׁם". גַּם אוֹמְרו "דָּאוּ". וְרוֹז"ל אוֹמְרו (בְּרִכּוֹת נה). שֹׁאמֵר לָהֶם: "הַגּוֹן עֲלֵיכֶם בְּצִלְאֵל" וְלִמְדוּ מִכָּאן שֹׁאִין מְמַנִּין פֶּרְנָם עַל הַצְּבוּר אֵלֹא אִם כֵּן הַצְּבוּר חֲפָצִים בּוֹ. וְקִצַּת קִשָּׁה, כִּי לֹא נוֹדְעָה פֶּרְנָסוֹתוֹ (וּמְנַהֲיָנוֹתוֹ) שֶׁל בְּצִלְאֵל, כִּי אִם [שְׁהוּא] אֶמְנָן לַעֲשׂוֹת הַצְּרִיךְ, וּמַה צְרִיךְ לִישְׂרָאֵל לְקַבֵּל הָאֶמְנָן.

וְלִדְבָרֵי רוֹז"ל נִצְמַרְךָ לֹמֵר כִּי גִדְלָנוּ

היתה - לקחת המזון ולחלקו לחכמים, כי אין איש יודע אתו עד מה, כי לא נשקלו כל בלי כסף וזהב. גם, להיות הכל חכמים, ואפשר שהיו המון רב, וכָּלָם יהיו מתנהגים על פיו ועל פיו יצאו ועל פיו יבואו. ולזה אמר: לא תהרהרו אחריו, ראו כי הי קרא אותי, ולא קריאה בדרך כלל, לומר: "קראה חכם אחד גדול ואני בחרתי לסיבת חכמתו", רק בשם קרא אותי פלוני.

ועוד יש לפרש ראו קרא הי בשם, רמו להם גם כן ששמו מורה עליו שנבחר למלאכת המשכן. וזה ראו, יאמר: לכשתעיינו בשמו [תראו ותדעו] כי קרא לי הי למלאכת הקודש, ששמו בצלאל, יאמר שהוא יתעסק בצל - אל שהוא המשכן, שהוא צלו של אל ברוך הוא, וגם כן בשם אהליאב נרמו זה, שכן שמו אהלי אב - אהל של אב שהוא [ה'] יתעלה, כענין "כי הייתי לישראל לאב" (ירמיה לא ח):

וַעֲשֵׂה בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכֹל אִישׁ חָכֵם לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חָכְמָה וְתִבּוּנָה בְּהֵמָה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל מְלָאכֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' (ו) א). לֹא נוֹדַע לִי פֶשֶׁט כְּתוּב זֶה, שֹׁאֵם [כִּפִּין

תהלים (קה תתט) איתא נמי: "ויוציאם בכסף וזהב ואין בשכמתיו כושל, א"ר אליעזר הגדול הירוד שבישראל הוציא בידו ממצרים צ' חמורים טעונים כסף וזהב". וי"ל כגון שקנסהו ב"ד והפקירו ממנו או שהפקיר הוא עצמו את כל נכסיו. או נמי נצרכה לדורות.

455. וכמ"ש בגמרא (סנהדרין צט:): "דאמר רבא:

(ילקוט שמות יג רכז) "ופטר חמור תפדה בשה. אמר רבי חנינא שאלית את רבי אליעזר בבית מותבא רבא מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים. אמר לי גזירת הכתוב היא, ועוד דמיען את ישראל בשעה שיצאו ממצרים, שאין לך כל אחד ואחד שלא היו לו תשעים חמורים לזבים טעונים בכסף וזהב של מצרים", ובילקוט

לבעלה, והורג אותה-שלא-נשמרה עד שנתנו עיניהם בה. וזה - לדרך רבותינו ז"ל:

ונזכר לומר עוד, שלחיות משה רבינו ע"ה - היה לבו [נוטה] למאוס במראות כמו שפירש רש"י - כי הם עשויות ליצר הרע - הראהו הקב"ה כי לא בן עמו, כי הם מקדשים את האדם ככיוור, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (יבמות סג) "דיינו שמצילות אותנו מן החמא", כי על ידי האשה מתקדש האדם, ומטהר ידיו לכל יגעו במקום אפור, ואת רגליו מלכת אל העריות. והנה על ידי המראות - מתקשמת האשה, ואין בעלה נותן עיניו באשה אחרת, ובתקנת עזרא שיהיו רוכלין מחזרין בעירות כדי שיתקשמו בנות ישראל ולא יתנו בעליהן את עיניהם באשה אחרת (בבא קמא פב):

שזהו אצלי מאמר רז"ל (יומא עה) על פסוק "או דכו במדוכה" (כמדבר יא ח), שירד להם עם המן תכשיטי נשים, דבר שנדון כמדוכה. עד כאן. והוא באמת קשה-טעם, שאם האבנים ירדו לצורך האפוד והחושן, תכשיטי נשים מה מיכן? וכל שכן לפירוש שני שכתבנו למעלה, עין עליו. ואך נאמר, שהנה יש אוכלים ערבים וטובים, יראה בהם האוכלים יפה תואר ויפה מראה, וכענין שאמר (דניאל א טו) "נראה מראיהם טוב ובריאי בשר". והמן - מתועלותיו, כי יהיו הנשים יפות-מראה ובריאות וכו', וכמאמר רבותינו ז"ל (יומא עה) שהיה [המן] נבלע באיברים. וגם יש אוכלים שיאכלם האדם וישימו בו ריח טוב בכשרו, כמו שספרו (כתובות סא) באשה שאכלה אתרוגים כל ימי עבודה ונולד העובר ריחו טוב עד מאד. וזהו

הנראה מפשט התרגום, שתרנם "ועבד בצלאל" שהוא לשון עבר - אין לו מקום כאן, שהרי בסמוך אומר "ויקרא משה אל בצלאל", אלמא דעד השתא עדין לא עשה. לכן נראה שהוא צווי, וכאלו כתב "ויעשה", והכתוב מורדף עד לכל אשר צוה ה', והוא צווי שיעשה בצלאל ואהליאב וכל אשר בו חכמה לעשות מלאכה המה יעשו לכל אשר צוה ה':

ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא (לו ו). אומרו ויכלא, הודיענו נדבת ישראל וזריזותם לנדבה והפצם בה, עד כי כאשר נמנעו מלהביא - היה בעיניהם כאלו הם כלואים בתוך מסגר, ורצונם היה עדין להביא, ובעל כרחם נמנעו:

ויעש את הכיור נחשת ואת פנו נחשת במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד (לח ח). הכפל נראה. וגם לתת טוב טעם להבאתם המראות, נראה שהמה נאספו להביא נדבת המשכן, ושם היו המון רב מהאנשים והנשים. ואם פונת ביאתם היתה לשם שמים, לא יבצר מלזון עיני האנשים מהם, ולזה התנדבו המראות - כפרה על הראיה. וזהו במראות הצובאות אשר הביאום במה שצבאו פתח אהל מועד. והודיענו הכתוב שקבל ה' כפרתם ועשה ממנו הכיור, כי להיות שהקבאתם היתה לחישש שהסתכלו בהם האנשים, גם המה יעשה בהם הכיור שמטהר האשה

מתקשמות הנשים ובהם נגדרים בעליהן מן
העריות, ולזה יעשה בהם הכיור שבו מקדשין
ידיהם ורגליהם:

תכשימי נשים שִׁרְדוּ עִם הַמֶּן, כִּי הָאוֹכֵלֹ
לֹא הִיָּה צְרִיךְ לְתַכְשִׁימַת נָשִׁים,
הֵן מְמִינֵי בַשָּׁמַיִם הֵן מְמִינֵי שְׂרָק עַל הַפָּנִים.
בְּאוֹפֵן כִּי הֵן זֹאת מַנְשֵׁה הַמְרָאוֹת שְׁעַל יָדָם

